

Ar kvailėliai būtinai kvaili?

*Palaiminti idiotai, nes
jie yra laimingiausiai
žmonės žemėje*

A. Škėma

Ir štai po dvylikos metų į klasę suskrido juodvarniai. Visi susikaupę „spjauodo ir gauda“ idėjas. Kažin, ar graikai manė, kad Narcizas kvailys? Gal ir jiems buvo pavydu tokio grožio, gaila tik, kad jis užgožė pačią asmenybę. O kaip dėl Ikaro vaškinių sparnų? Kvailėlis sūnus dėl jų gyvybę prarado. Bet pati idėja gi buvo gera. Pasaulyje nėra vienos tiesos. Po minutės, po žingsnio, po minties viskas gali apsiversti ir atrodyti kitaip. Ir štai priename prie klausimo, kas sprendžia, ar šalia esantis žmogus yra kvailas vien dėl to, kad atrodo kaip kvailėlis, nes savo mintis išreiškė garsiai.

Kvailas ar ne kvailas? Štai kur amžinas klausimas. Kiekvieną dieną mokykloje kišama informacija vaikų protingų nepadarys. Ir ar to reikia? Svarbiausia yra laimė. Bet laimė, kaip sakė Mažojo princo draugė*, yra lapė. Tai gal geriau įsijungti „durniaus režimą“ ir plaukte plaukti per gyvenimą užsimerkus. Mirtis. Ji laukia visų. Tai kam stengtis? Žinote, o ponas A. Maslou pasakytų, kad tai visai ne gyvenimas, jei nesistengi jo užpildyti tiek fizinių, tiek psichologinių poreikių patenkinimu. Tam ir simbolinių žmogaus pagrindinių poreikių piramidę pastatė. Tikiuosi, kad dėl jos vergai gyvybių neklojo kaip senovės Egipte. Ar kaip II pasaulinio karo metais. Gal jau ir ne vergai, bet toli gražu ne laisvi. Ne savo noru priversti palikti tėvynę ir mylimuosius. J. Marcinkevičius aprašė giesmėje Mažvydą, tiesa, ne toje epochoje gyvenusį. Bet buvo ir kitų XX amžiuje tai rašiusių. Pavyzdžiui, Antanas Škėma. Savo vaškiniais sparnais jis nuskrido toli. Ne savo noru juos užsidėjęs, tapo vienu iš egzodo. Jausmingąją patirtį aprašė „Baltoje drobulėje“. Knygoje, kuri gana gretai ir įdomiai perskaitoma, galima matyti daug panašumų tarp A. Škėmos ir jo sukurto Antano Garšvos personažo. Tai ir pats išvykimas, iš Mažvydo įvardytos „Lie-tu-vos“, ir noras kurti. „Up and down“ – taip eina ne tik Antano*, į kurį niekas rimtai nežiūrėjo Amerikoje, bet ir daugelio mūsų gyvenimas. Šiandien kvailas, o rytoj protingas. Arba atvirkščiai. XX amžius į pasaulį atnešė daug negandų. Karai. Mirtys. Nuolatinė baimė. Nepasitikėjimas savimi. O svarbiausia, informacijos trūkumas. „Žinai, vadinas, gali“ – kiekvieną dieną Žinių radijas kartoja šią mintį. Taip pat ir Konstitucijoje rašo, kad įstatymo nežinojimas nuo atsakomybės neatleidžia. Bet jei esi savo srities specialistas, kaip Garšva buvo poetas ir kūrė gilią prasmę turinčias eiles, tai argi tau būtina žinoti, kas ten įvyko Apšvietos epochoje? Nejaugi faktų žinojimas mums uždeda lapelį su užrašu „aš ne kvailys“. Visuomenė nuolat teisia ir klijuoja etiketes, tačiau tai neatspindi tikrosios asmenybės vertės. Gaila tų, kurie vertina save per nepažįstamųjų pajuoką ir neišmanymą.

Totaliai kuoktelėjusi. Taip mane kartais apibūdina draugai. Jei tik šalia turėčiau Alisą. Taip, tą pačią iš Spielbergo ekranizacijos „Alisa stebuklų šalyje“. Ji pasakytų, kad „visi geriausiai yra tokie“. Iš pirmo žvilgsnio kvailoka idėja gali tapti išsigelbėjimu tautai. Utopija – lietuviai Madagaskare. Tobula, tiesa? Ten šilta ir šalia nemindžikuoja rusai. Lenkiu galvą žmogui, kuris sugalvojo šią idėją – Kazimierui Pokštui. Taip, tai pagrindinis Mariaus Ivaškevičiaus trijų veiksnių pjesės veikėjas, stovintis, kaip pats sako, „veidu į jūrą“. Kita vertus, su šiuolaikinės emigracijos masteliu... Tiesą sakant, gal emigracijos nė nebūtų, jei tikrajam Pokštui būtų pavykę dar XX amžiaus viduryje lietuvius perkelti pas „juodašiknius“. Nepagarbu, atleiskite. Visgi taip M. Ivaškevičius pjesėje pavadino vietinius madagaskariečius, kai čia jau Pokštas, kalbėdamas apie savo tautiečius, mokė vietinius ištarti „Lie-tu-va“. Visai kaip Mažvydas kadaise špitolnikus mokė. Ir visgi kas gali nuteisti Pokštą „kvailiu“? Kiekvienas iš mūsų, sakyčiau. Tik nuomonės visų – subjektyvios. Juokai juokais, bet aplinkinių nuostatos gali įvaryti depresiją ar dar blogiau – išvaryti protą lauk, kaip prieš tai minėtame A. Škėmos romane nutiko A. Garšvai. Vartotojiška visuomenė žlugdo

protus. Tai jau ne naujiena, praėjusiame amžiuje ir dar prieš jį, ir net dabar – visada buvo žlugdomas žmonių sąmoningumas. Mokykla mus įstatė į rėmus, būtent to, atrodo, reikia valdžiai. Nedrąsūs kvailėliai juose ir pasiliks. Drąsesni išsivaduos. Nė vienas pasirinkimas iš esmės nėra blogas, viskas priklauso nuo požiūrio į tai, ką vadini kvailiu. Galbūt tas idiotas bus už tave žymiai laimingesnis, nepaisant tavo plačios kišenės pinigams ir diplomams.

Užbaigdamą norėčiau užlipti vienu piramidės laipteliu aukščiau ir pabrėžti laimę, kaip vieną iš svarbiausių poreikių mano gyvenime ir šiame rašinyje, Geriau leisiuosi išjuokiama dėl utopinės idėjos, nei užsidarysiu dėžutėje, monotoniškai vis judančioje aukštyn ir žemyn. Aš kaip Alisa, mielai dar iki pusryčių patikėčiau penkiais neįmanomais dalykais. Ak! Jei tik žmonės atsimerktų sau ir užsimerktų visuomenės nuostatomis. Galbūt tada ir dvylika „juodų“ metų mokykloje atneštų daugiau naudos, nes pradėtume naudotis savo smegenimis, o ne žurnalistų, mokytojų, politikų ar dar velniai žino kieno išdirbta medžiaga. Taigi visas šis rašinys tėra kvailėlės minčių srautas iškeltas į viešumą. Kaip ir dauguma knygų ar straipsnių, jis bus įvertintas pagal visuomenės normas ir taisykles, su ant viršaus užklijuota etikete vartotojams. Na ir tebūnie. Juk ne vienas lauke – kvailys.

*Nedidelis netikslumas